

Lopend *Vuur*

Onverhard wandelen

Terugblik op de ALV
Dertig jaar TeVoet, het derde decennium
Het Mazenpad
De komende dertig jaar

Van de redactie

In dit nummer de laatste aflevering in de serie over 30 jaar TeVoet. Arie de Jong duikt voor de laatste keer in de geschiedenis van de vereniging en beschrijft het derde decennium.

Bert de Boer be vraagt een vijftal vertegenwoordigers van organisaties, actief in de wandelwereld, over toekomstige trends en ontwikkelingen die zij voor wandelen en wandelaars verwachten. Een doorkijkje naar de komende dertig jaar.

Constance Kemperman blikt terug op de algemene ledenvergadering van TeVoet en bespreekt het nieuwe Mazenpad.

Veronica Hekking stelt drie nieuwe bestuursleden van TeVoet aan de lezer voor.

Tot slot doet Wim van Tuyl verslag van twee (ode)wandelingen en een workshop over wandelapps.

Weer veel leesplezier gewenst!

Lopend Vuur

blad voor onverhard wandelen

jaargang 21 • nummer 3 • december 2015 • prijs € 2,50

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van de vereniging TeVoet. Het verschijnt driemaal per jaar.

Jaargang 31 • nummer 2 • augustus 2025

Redactie

Bert de Boer, Flip Bool, Alice Drenthe, Veronica Hekking, Arie de Jong, Constance Kemperman en Jan Rijnsburger. Verder werkten aan dit nummer mee: Nico van Delft, John Mooij, Bea Ponsioen, Wim van Tuyl, Nico Vlasveld en Rob van der Werff.

Reacties en bijdragen kunnen worden gezonden naar: redactielopendvuur@tevoet.nl

Vereniging

TeVoet ziet zichzelf als de vereniging van hoeders van het onverharde pad. TeVoet behartigt in Nederland al 30 jaar de belangen van de recreatieve wandelaar en zet zich in voor behoud, verbetering en uitbreiding van onverharde paden. TeVoet streeft naar een wandelinfrastructuur die goed toegankelijk en bewegwijzerd is en die de mogelijkheid biedt cultuurhistorische en landschappelijke waarden te beleven. De vereniging staat ten dienste van de leden, die vooral lokaal en regionaal als vrijwilligers actief zijn. TeVoet is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Lidmaatschap

Het lidmaatschap van de vereniging kost € 25,- per jaar. Het partnerlidmaatschap kost € 10,- per jaar (partner woont op hetzelfde adres en ontvangt *Lopend Vuur* niet). Het lidmaatschap/partnerlidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie, die elke opzegging zal bevestigen. Is de bevestiging niet binnen twee weken door de opzegger ontvangen dan is de opzegging niet bij de ledenadministratie terecht gekomen. Een cadeaulidmaatschap bedraagt € 12,50 per jaar en gaat altijd in op de 1e van een maand. Ongeveer een maand voor het afloopt, wordt degene die het cadeaulidmaatschap heeft gekregen, benaderd om betaald lid te worden. Verlenging van een cadeaulidmaatschap is niet mogelijk. Aanmeldingen, afmeldingen of wijzigingen doorgeven (bv adres) kan via de website ([tevoet.nl/Over TeVoet/Lidmaatschappen](http://tevoet.nl/Over%20TeVoet/Lidmaatschappen)) of door een bericht te sturen via email naar ledenadministratie@tevoet.nl, of per brief naar Ledenadministratie TeVoet, Antwoordnummer 47, 3350 VB Papendrecht (postzegel niet nodig).

Bestuur

Vacature (voorzitter@tevoet.nl)
Berry van Iersel (secretaris@tevoet.nl)
Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
Bea Ponsioen (bestuurslid1@tevoet.nl)
Jan Rijnsburger (bestuurslid2@tevoet.nl)
Rob van der Werff (bestuurslid3@tevoet.nl)
Nico Vlasveld (bestuurslid4@tevoet.nl)

Regiocontactpersonen

Contactinformatie van de regiocontactpersonen is te vinden op de website <www.tevoet.nl>Over TeVoet>Vereniging

Vormgeving en druk

Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht

Het volgende nummer van *Lopend Vuur* verschijnt in november 2025. Inleveren van kopij graag vóór 1 oktober 2025 bij: redactielopendvuur@tevoet.nl

Foto omslag: Wiericke wandeling vanuit Nieuwerbrug, John Mooij.

5

8

11

12

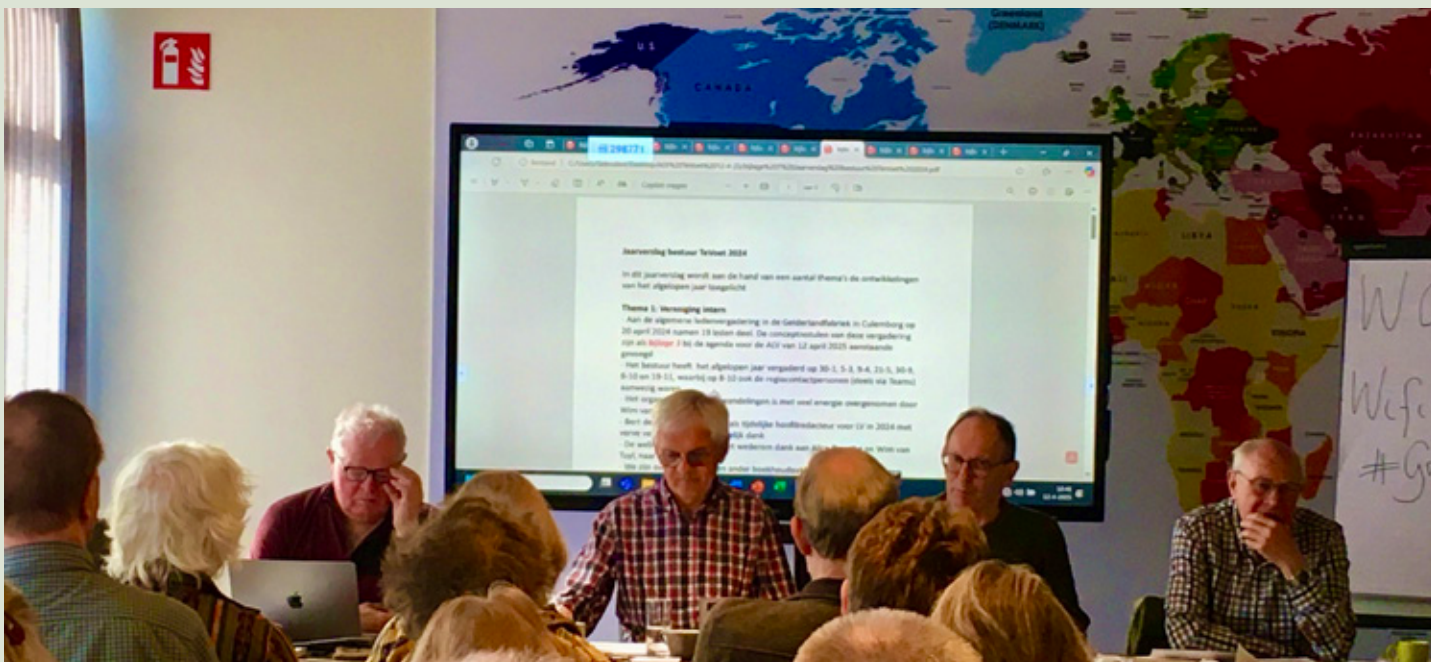

19

20

- 2 Van de redactie
- 4 Van het bestuur
- 5 Impressie van de ALV
- 6 Even voorstellen: drie nieuwe bestuursleden
- 8 Dertig jaar TeVoet, het derde decennium
- 11 Het Mazenpad
- 12 Vooruitlopen op de toekomst
- 18 De paden op...
- 19 Terugblik op het voorjaar
- 20 In het kort

Van het bestuur

Op de ALV van 12 april was er een wisseling van de wacht binnen het bestuur. Jeroen Jacobse trad na ruim 4 jaar terug als bestuurslid en legde de voorzittershamer neer. Jeroen, nogmaals bedankt voor de wijze waarop je dat de afgelopen periode hebt gedaan, en mochten we op een later moment je expertise kunnen gebruiken dan weten we je zeker te vinden. Gelukkig konden die dag ook drie nieuwe bestuursleden ingezworen worden: Bea Ponsioen, Nico Vlasveld en Rob van der Werff. Elders in dit nummer vertellen zij wat meer over zichzelf. Opvallend (en in de ogen van sommigen misschien ook wel verheugend?) is dat na deze wissel de randstedelingen binnen het bestuur een minderheid vormen. Verder is positief dat (na het eerdere aftreden van Ineke Thierauf) met Bea weer een vrouw tot het bestuur is toegetreden. We hebben inmiddels wat uitgebreider met elkaar kennis gemaakt en hebben er alle vertrouwen in dat we als team met nieuwe energie en inspiratie TeVoet de volgende vijf jaar door kunnen loodsen. Wel hoopt het bestuur dat ook de leden bij het uitvoeren van het werk actief de schouders er onder willen zetten.

Er borrelen in ieder geval al interessante nieuwe ideeën op. Zoals het realiseren van meer onverharde paden in de bebouwde omgeving van dorpen en steden en het belang van het op de agenda plaatsen van een aantrekkelijke en veilige voetgangers- en wandelinfrastructuur in nog te ontwikkelen nieuwbouwwijken. In oktober gaan we als bestuur weer om de tafel zitten met de regiocontactpersonen. Een mooi moment om deze punten ook te bespreken. Kortom: er is nog steeds genoeg werk aan de winkel voor TeVoet.

Jan Rijnsburger, waarnemend voorzitter

Op zoek naar een boeiend cadeau?

Geen idee wat je dit keer je partner, familielid of vriend(in) cadeau kunt geven? Doe een jaarlidmaatschap van TeVoet cadeau voor maar € 12,50. Stuur een mail met de gegevens van de ontvanger naar <ledenadministratie@tevoet.nl>. Hij of zij is daarna een jaar lid van de vereniging en ontvangt de volgende drie nummers van *Lopend Vuur*.

Odewandelingen

Ook in 2025 zullen er weer odewandelingen worden georganiseerd. Heb je zelf een suggestie voor een Odewandeling? Leuk! Neem dan contact op met Wim van Tuyl, coördinator Odewandelingen, wimvantuyl@hetnet.nl

WIN

DE MOOISTE WANDELGIDSEN VAN NEDERLAND

WWW.GEGARANDEERDONREGELMATIG.NL

Impressie ALV

12 april 2025

Het is het bestuur alweer gelukt om een bijzondere locatie te vinden voor de algemene ledenvergadering, min of meer in het midden van het land. Een grote doos, genaamd Experience Center, staande op een bedrijventerrein in Geldermalsen is de plek van samenkomst.

De locatie is op loopafstand van het treinstation, maar voor de voetganger was er geen tegel te vinden. Loop maar over het fietspad! En als de voordeur dicht is, ga dan achterom. Zo'n 25 m/v vullen het zaaltje, achter de tafel nog de vertrouwde gezichten van berry, Jan, Jeroen en Nico. Dit jaar geen gemopper van de penningmeester over de leden die geen automatische incasso verleend hebben. De contributies kwamen bijna allemaal op tijd binnen. Wim van Tuyl heeft de cijfers gecontroleerd en noemt de boekhouding zeer verzorgd en overzichtelijk. Gewoontegetrouw ook geen op- of aanmerkingen uit de zaal. Ook de begroting levert geen reacties op en ja, het samenvoegen van de reserves is akkoord.

Dan krijgt Peter Oosterling het woord en hij vertelt uitgebreid over zijn nieuwe hobby: juridisch wandelen. Hij legt uit wat voor TeVoet van belang is op juridisch gebied en welke knelpunten zich kunnen voordoen bijvoorbeeld bij het openhouden van een pad. Zijn inzet voor de vereniging wordt zeer gewaardeerd en dat komt naar buiten bij het volgende agendapunt: de Gouden Wandelschoen.

Jeroen (midden) houdt een fantastisch verhaal over zijn ontmoeting met Klaas Knot op het wandelpaadje naast De Nederlandse Bank, waar Klaas hem vertelde over het goud dat hier tot voor kort was opgeslagen en nu naar de VS is getransporteerd. Dat bracht Jeroen erop om de Gouden

Wandelschoen op te halen en wordt het ook niet weer eens tijd om die trofee aan iemand toe te kennen? Peter (rechts) hoort het allemaal ontspannen aan en ziet dat Frans en Jeroen een grote doos openmaken en de inhoud daarvan aan hem overhandigen met dank voor zijn bewezen diensten en met de hoop dat hij die nog lang zal blijven aanbieden. Groot applaus!

Jeroen vindt dat die trofee wel wat vaker uitgereikt mag worden en vraagt om een commissie die zich daarover wil buigen. Drie leden melden zich en aan hen de taak om te kijken of de Schoen volgende jaar weer een plek kan krijgen.

Een belangrijk agendapunt is de bestuurswisseling: Jeroen treedt nu af en penningmeester Nico volgend jaar. Jan neemt als waarnemend voorzitter de hamer over en dankt Jeroen uitbundig voor de afgelopen 4,5 jaar. De zaal gaat daar volledig in mee. Maar hoe nu verder? Voor de opvolging van Nico heeft zich al een aspirant-penningmeester

aangemeld, namelijk Bea Ponsioen en voor de twee open bestuursposten steken Nico Vlasveld en Rob van der Werff hun hand op. Hulde!

Jeroen pakt zijn rugzak en zoekt een plekje achter in de zaal. Jan vervolgt de vergadering en wat opvalt is dat hij een zachtere stem heeft. Na een korte koffie-pauze volgen meerdere punten gericht op toekomstige activiteiten, o.a. over nieuwe Ode-wandelingen en een workshop omgaan met wandelapps. Dan is het eindelijk tijd voor de lunch die, zoals altijd, in een aangename sfeer verloopt, ondanks het ontbreken van het broodje kroket.

Constance Kemperman, tekst en foto's

Kennismaken met drie nieuwe bestuursleden

Bea Ponsioen, Nico Vlasveld en Rob van der Werff

(Bestuurs) lid worden: een snel besluit

Zoals veel actief ingestelde mensen die na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd niet willen stoppen met een 'werkzaam leven', wilde ook **Bea Ponsioen** zich inzetten als vrijwilliger of voor een stichting of vereniging. Het werd de vereniging TeVoet. Na haar pensionering in 2019 besloot zij van Ede naar Schoonhoven te verhuizen, waar zij is geboren. Toch was er afwisseling genoeg, zij woonde eerder in Wageningen en Gouda. Maar Schoonhoven trekt. 'Ik heb altijd het idee gehad wanneer ik richting Schoonhoven reed dat ik me er meer thuis voelde dan elders'. Nu woont zij er tot volle tevredenheid en met familie in de buurt. Een Odewandeling bracht haar in contact met TeVoet. Bea Ponsioen is een ervaren wandelaar. De foto toont haar op een Noors station na een wandeling richting het dorpje Flåm, om het laatste stukje met de trein af te leggen.

'Ik ben lid geworden door Ria Snoek, die mij een keer meevroeg voor een Odewandeling. Ik denk dat dat bij Gouda was'. En kennelijk beviel dat goed want na een korte inwerkperiode neemt zij volgend jaar het stokje over van de huidige penningmeester Nico van Delft. Nico nam jarenlang nauwgezet en plichtsgetrouw die taak op zich. We hebben er alle vertrouwen in dat ook Bea goed voor de financiën en administratie van TeVoet gaat zorgen.

Van fietser naar wandelaar

In 1993 is **Nico Vlasveld** in Arnhem komen wonen. Daarvoor was hij meer een fietser, maar vanaf die tijd ontdekte hij meer en meer het wandelen, vooral door de mooie woonomgeving. Sindsdien heeft hij talrijke ommetjes, LAW's en huttentochten gelopen. Vanaf 2010 kwamen daar wat lange afstandsroutes in het buitenland bij, waaronder het Franciscuspad van Florence naar Rome en de camino's Via de la Plata en Primitivo in Spanje. 'Ik ben geen echte pelgrim. Ik laat me vooral inspireren door natuur en landschap, hoewel ik ook diverse kerken en kloosters langs de route heb bezocht'.

Vanaf de oprichting is hij lid van Te Voet. Hij herinnert zich nog goed een van de bijeenkomsten in de beginjaren in de Jeugdherberg in Arnhem. In Gelderland vormde zich toen rond Arnhem een groep leden die zich actief inzette voor het oplossen van knelpunten en het behandelen van klachten van wandelaars. Ze ontdekten wel dat Gelderland en dan met name de Veluwe een wandelparadijs is. Als ze een klacht binnenkregen dat een wandelaar het pad niet meer kon volgen, dan bezochten ze de betreffende locatie en was er best wel eens een alternatief in de directe omgeving voorhanden. Later zijn ze zich, gezien de herkomst en achtergrond van de actieve leden, gaan beperken tot de Veluwe zelf. Dit was de voorloper van wat later het Wandeloverleg ging heten, dat nu in bijna elke provincie bestaat onder auspiciën van Wandelnet. Nico is nu nog TeVoet-vertegenwoordiger in het Wandeloverleg Gelderland.

Inmiddels heeft hij ik door zijn werk en door deelname aan verschillende vrijwilligersactiviteiten wel wat bestuurservaring opgedaan en wil hij dat ook binnen het bestuur van TeVoet gebruiken. Naast het wandelen ligt zijn hart ook bij de natuur. Dat conflicteert wel eens

wanneer wandelpaden moeten worden afgesloten om de natuurwaarden te verbeteren. Helaas verdwijnen daardoor mooie en kronkelende wandelpaden. Maar hij heeft de indruk dat dan best met natuurbeheerders kan worden overlegd welke alternatieven er voor de wandelaar zijn. Dat moet dan wel voor de start van herinrichting worden opgepakt. Hoewel het op de Veluwe goed wandelen is, blijven het wegnemen van knelpunten en barrières, het behoud van onverharde paden en het vinden van doorsteekjes tussen wandelroutes landelijke aandachtspunten. 'Ik wil daarmee met het bestuur aan de slag. Ook wil ik bereiken dat het struinen (wandelen zonder paden) steeds meer wordt toegestaan, bijvoorbeeld in relatie met de *rewilding* (minder intensief beheer van natuur en meer ruimte voor natuurlijke processen).

Rob van der Werff

Maak van een bedreiging een kans

Sinds drie maanden is **Rob van der Werff** bestuurslid van de vereniging TeVoet. Gevraagd naar zijn motivatie geeft Rob een overzicht van al zijn activiteiten. Tijdens zijn werkzame leven was hij als ambtenaar gebiedsontwikkelaar in Brabant, Groningen en Drenthe. Maar na zijn pensionering negen jaar geleden is dat werkzame leven gewoon doorgegaan. De ervaring uit zijn loopbaan neemt hij mee als vrijwillig bestuurder van verenigingen en stichtingen. Sinds 2017 is hij actief voor Wandelnet als belangenbehartiger voor de provincie Groningen. 'Ik heb de tijd, ben binnenkort negen jaar met pensioen en de kinderen zijn de deur uit'.

De doelstelling van vereniging TeVoet spreekt hem aan. Bescherming van het onverharde pad is ook zijn persoonlijke doelstelling; hij wil als bestuurslid bij overheden en terreinbeheerders aandacht genereren voor het denken over onverharde paden en dat op een hoger niveau brengen, 'het verankeren in beleid en dat borgen'. Die opdracht heeft hij zichzelf voor de komende tijd gegeven. 'Ik heb daar zo mijn gedachten over'. Zijn kennis van het Groningse land stelt hem in staat concrete ideeën te ontwikkelen, bijvoorbeeld in het kader van de transitie landelijk gebied. Helaas, die ideeën zijn 'door het kabinet

in de prullenbak terechtgekomen'. Onder de noemer Vrijtijdseconomie heeft Van der Werff ideeën ingebracht bij NijBegun/Nationaal Programma Groningen. 'Ook die plannen vereisen een lange adem, dat moet nog op stoom komen en het zijn dagkoersen of het lukt'. Zijn ideeën zijn vooral gericht op het geven van een kwaliteitsimpuls aan bestaande wandelmogelijkheden. Maar het gaat provincie en gemeenten om 'meer' in plaats van om kwaliteit, meer routes in plaats van betere routes. Waterschappen bieden evenmin uitkomst. 'Zij denken over dit thema adhoc en projectgericht'. Hoewel dat soms kansen biedt, blijkt in de praktijk dat onverhard wandelen geen prioriteit heeft. Successen zijn er in Groningen wel als het gaat om provincie en/of gemeenten. De bedreigingen komen van de kant van het Rijk, ProRail, Rijkswaterstaat en sinds kort ook Defensie.

Rob van der Werff heeft geleerd om van een bedreiging een kans te maken. Die wetenschap zal een waardevolle bijdrage leveren aan zijn bestuurslidmaatschap van TeVoet. Als zijn tweede aandachtspunt volgt het ledenbestand, hij streeft ernaar dat uit te breiden en met name jongeren te interesseren voor een lidmaatschap van TeVoet. 'Maar eerst maar eens zien wat het echte leven in een wandelorganisatie is'.

Lukt het nog zelf aan wandelen toe te komen? Zijn antwoord is nuchter, 'Er is altijd tijd voor een korte wandeling van 10 kilometer waar je ook bent'. Liefst met z'n tweeën onder het voeren van een goed gesprek. En tot slot volgt een uitnodiging: 'Ik wil met iedereen wel een wandeling maken'.

Veronica Hekking

Nomineer de weg die weg mag

"Ken je een overbodige weg, een weg die naar nergens leidt, een weg die eerder hindert dan verbindt en denk je weleens: weg met die weg? Nomineer hem als 'De weg die weg mag' en werk mee aan de burgerinventaris van nutteloos verharde Vlaamse wegen die Apache samen met Breekijzer vzw en Trage Wegen vzw lanceert."

Aldus Apache.be, een nieuwswebsite voor onderzoeksjournalistiek in België. De samenwerkende organisaties lanceren een 'baanbrekend onderzoek' naar wegen die onthard mogen worden en roepen daarbij de hulp in van burgers.

Burgers kunnen met foto's en locatiegegevens op een website lokale wegen nomineren die onthard mogen worden en waarom dat zou moeten gebeuren (bijv. weinig gebruikt, te veel sluiptverkeer, er is al een parallelweg, verstoort de natuur, de weg is te breed, onderhoud is te duur).

Verdiend dit initiatief ook navolging bij ons als noordburen?

Dertig jaar TeVoet, het derde decennium

Na de kindertijd en de puberjaren van TeVoet zijn we in het derde en laatste deel van de terugblik toegekomen aan de volwassenheid van TeVoet. In het derde decennium van de organisatie hebben de routines zich ontwikkeld, doemen relatieproblemen op en treedt een geleidelijke vergrijzing op van het (actieve) ledenbestand.

De aanhoudende zoektocht naar bestuursleden

Kon in het vorige deel vermeld worden dat er een langdurige vacature was voor het voorzitterschap, in de aanloop naar de jaarvergadering van 2015 werd het bericht geplaatst dat de resterende bestuursleden ook aftredend waren en dat dringend werd gezocht naar kandidaten. Betreurenswaardig was uiteraard dat penningmeester Hans Dannis 'in het harnas' was overleden. Gelukkig leverde de oproep vier nieuwe gezichten op, waarmee alle functies weer konden worden vervuld en het werk kon worden voortgezet. Maar bijna in elke jaarvergadering daarna werd geprobeerd het bestuur op de statutaire sterkte van tenminste vijf leden te krijgen. De verslagenheid was groot toen al snel na haar aantreden de nieuwe penningmeester Marja Schuurman overleed. Nico van Delft, toen 71 jaar oud, nam de positie over.

Wat voortdurend goed lukte, was het driemaal per jaar produceren van *Lopend Vuur*, mooi vormgegeven en vol nieuws en artikelen. Vreemd is echter dat de samenstelling van de redactie een raadsel is. Zelfs als in het derde

nummer van de 23ste jaargang de 'redacteur' afscheid neemt, is dit een anoniem bericht. Daarna neemt de voorzitter van TeVoet, José Noijons, het eindredacteurschap over. Later wordt Rien van den Berg bedankt dat hij zeven jaar lang de redactie heeft gevoerd. Het tekent TeVoet dat de actieve leden zich wegcijferen voor de zaak zelf: het onverharde wandelen, de belangenbehartiging en maken dat alles draait.

Dat de vereniging sommige leden veel verschuldigd is, wordt op bijzondere wijze kenbaar gemaakt. Bij het twintigjarig bestaan was er een actie in de Biesbosch waarover in de vorige aflevering werd verteld. Dat weekend was er in de Stayokay waar een aantal mensen bleven slapen een feestavond. Op die zaterdagavond werden twee leden in het zonnetje gezet: Frans Meijdam ontving de Gouden Wandelschoen en aan Eeffien Huizing werd een gouden hangertje uitgereikt, dat op een of andere wijze een voetpad uitdrukt waarin voetstappen zijn geplaatst. Zoals Jan Rijnsburger in zijn speech schetste: voetstappen die Eeffien al twintig jaar bij de vereniging achterlaat. Na het buffet presenteerde Katharina Loderer een reeks foto's van de ANWB-wandeling die haar vader in 1915 maakte en waarvan hij de nodige documentatie bewaard had. Net als Harry Benschop stopte zij met het bestuurswerk en het was aan Harry om de leden van het jubileumcomité elk een fles wijn aan te bieden.

De teleurstellingen bij Heemstede

De spanning tussen TeVoet en ProRail over het sluiten of kunnen openhouden van onbeveiligde spoorwegovergangen (in de wandeling een NABO, een

niet actief beveiligde overweg) is een eindeloze en jarenlange kwestie. Soms heeft TeVoet succes, soms lukt het niet om een overweg te redden, ook al is objectief geen sprake van een onveilige situatie. In zo'n geval wil ProRail wel meewerken aan een 'oplossing', maar als die veel geld kost en betrokken gemeenten niet willen meewerken, dan lukt het niet een overweg te behouden. Bij Heemstede ging dat tot twee keer mis. Eerst was er het Laantje van Alverna. Een prettige overweg, maar aanliggende bewoners vonden het maar niets dat langs hun villa's wandelaars liepen. Ze sloten de overweg (illegaal) zelf af, en dat leidde tot juridische procedures. Dat die werden gewonnen hielp uiteindelijk niet, de overgang bij het Laantje van Alverna ging verloren. Prangender werd de kwestie bij het Leyduin, waar de overweg na veel en jarenlang gesteggel op 29 maart 2024 definitief werd afgesloten. TeVoet trok samen op met onder meer Wandelnet, om via de rechter en de gemeenteraad van Heemstede de overgang open te houden en een oplossing te bewerkstelligen. Het mocht niet baten: ook deze overgang ging verloren.

Het creëren van een momentum

Om mensen aan het wandelen te krijgen werden telkenjare, vooral in september, wandelingen georganiseerd en onder de aandacht gebracht. In 2014 was nog sprake van de *Maand van de trage wegen*, een prachtige aan onze Vlaamse vrienden ontleende betiteling. Vanaf 2022 kwamen de *Ode-wandelingen*, waarbij samen met Wandelnet het onverharde pad onder de aandacht werd gebracht. TeVoet hanteerde ook een motto: *TeVoet, onverhard natuurlijk!* Wat later nog wat werd aangevuld. Het werd: *TeVoet, vereniging van wandelaars. Onverhard wandelen, natuurlijk!*

De toekomst van TeVoet

Met regelmaat staat de toekomst van de vereniging ter discussie. Op allerlei manieren is daarbij de relatie met Wandelnet aan de orde. Neem bijvoorbeeld de belangenbehartiging bij Wandelnet. Die drijft sterk op leden van TeVoet die in het regionale netwerk van Wandelnet

optreden als regiocoördinator. Het is natuurlijk wel een voordeel dat bij het uitvoeren van lobby iemand zowel de pet op heeft van Wandelnet als van TeVoet. Sowieso is de verstrengeling met het vrijwilligerscorps van Wandelnet aanzienlijk. Dat leidt van tijd tot tijd tot besprekingen, al is het resultaat telkens dat TeVoet als zelfstandige organisatie verder gaat.

In 2016 brengt het bestuur een beleidsnotitie uit over de toekomst van TeVoet. Daarin vergelijkt het bestuur TeVoet met de veelheid van organisaties die rond het wandelen actief zijn. Op veel punten neemt TeVoet geen prominente plaats in. Op twee vlakken excelleert TeVoet: belangenbehartiging en deskundigheid. Andere organisaties, overheden en instanties die zich op meer commerciële basis op de 'wandemarkt' begeven, weten de actievelingen van TeVoet te vinden en te waarderen. En zo is het antwoord niet voor het eerst: er is een plaats voor TeVoet en de vereniging moet zelfstandig blijven.

Wat niet wegneemt dat de voorzitter van TeVoet van dat moment, José Noijons, in december 2018 een somber stemmend artikel plaatst in *Lopend Vuur*. Het bestuur gaat zich beraden! Dat loopt uit op een bespreking in de ledenvergadering van voorjaar 2019. Het blijkt dat Wandelnet en TeVoet in toenemende mate dezelfde opstelling kiezen, er veel personele unies zijn: zou het geboden zijn samen te gaan? Of is het toch beter zelfstandig door te gaan? Men is er nog niet direct over uit. Het loopt uit op een extra ledenvergadering in november 2019. De weerstand om samen te gaan blijkt groot. Daarop concludeerden drie bestuursleden dat het beter was dat hun plaatsen werden opgevuld door mensen die bereid waren te blijven zorgen voor een zelfstandig TeVoet. Dat zou gebeuren in de ledenvergadering van voorjaar 2020, maar die werd uitgesteld door de uitbraak van corona. Nederland ging op slot. (Maar voor een impuls van het wandelen was corona een onbedoelde aanjager.) En zo was er vanaf het najaar weer een nieuw bestuur, maar van vergaderen kwam voorlopig weinig: corona bleef roet in het eten gooien. Afscheidnemende voorzitter José Noijons schreef in een oproep om nieuwe bestuursleden te vinden: besturen kan nu ook vanuit huis! Het liep uit op een schriftelijke vergadering, waarbij 121 stemmen voor de aanstelling van de nieuwe bestuursleden werden uitgebracht: zo veel mensen komen er nooit bij een fysieke vergadering. Helaas zijn er maar twee opvolgers, dus is er weer een oningevulde post in het bestuur.

Met enige vertraging wordt wel gevierd dat TeVoet 25 jaar ervoor is opgericht: met 27 jubileumwandelingen. Deze routes werden geplaatst op de website van TeVoet.

Verantwoord wandelen

Door de jaren heen is er bij TeVoet een groter accent komen te liggen op het onder de aandacht brengen van wandelroutes. Je zou kunnen zeggen dat uit het karakter van de routes de boodschap spreekt die TeVoet graag wil brengen. In de loop van vele jaren zijn honderden

tochten via *Lopend Vuur* of de website van TeVoet gepubliceerd. Wat natuurlijk jammer is: er is geen manier om het gebruik ervan te meten. *Lopend Vuur* heeft geen brievenrubriek waar wandelaars hun enthousiasme kenbaar maken of commentaar kunnen leveren op wat je aantreft in het blad of in de wandelwereld. Wel maakte het bestuur van TeVoet in december 2016 bekend dat de redactie van het blad was verzocht beter kaartmateriaal te plaatsen bij de wandelingen.

Welk soort wandelingen domineren in de presentaties? Het gaat nagenoeg altijd om dagwandelingen. Uiteraard wordt geprobeerd tochten te maken die zo veel mogelijk onverhard zijn, al blijft de definitie van onverhard meestal wat vaag. Wandelen over wegen en fietspaden wordt in kleurenplaatjes met een rode lijn aangegeven: dat medegebruik is niet echt de bedoeling, maar helaas onvermijdelijk. Onverhard is groen, met de associatie 'aangenaam'. De lengte van de getoonde wandelingen is tussen 15 en 30 kilometer, begin- en eindpunt vallen meestal samen en bij voorkeur bereikbaar met het openbaar vervoer. Uit de geplaatste foto's blijkt een bijna exclusieve aandacht voor een groene omlijsting, met veel bomen, liefst wat afwisseling en doorkijkjes met soms wat vee. Vaak staan er geen mensen op een foto, maar als dat wel zo is zijn ze duidelijk herkenbaar als wandelaar, voorzien van een rugzak en veelvuldig met grijs haar.

Wat heel aardig is: de beschreven tochten zijn er uit geheel Nederland, al is er soms een zekere concentratie in bepaalde regio's. Maar wie een stapeltje *Lopend Vuur* doorneemt komt altijd wat van haar of zijn gading tegen. De redactie bood in 2017 een overzicht van de 70 wandelingen die in de vijf jaargangen daarvoor onder de aandacht werden gebracht: gemiddeld bijna vijf per nummer! In *Lopend Vuur* van december 2016 was er een opmerkelijke uitzondering op de dominantie van dagwandelingen. Door de grote inbreng van leden van TeVoet bij de ontwikkeling van het Groot Friesland Pad

werd een deel van de LAW-route, door een overdruk uit de gids van Wandelnet, integraal gepubliceerd (32 kilometer van Workum naar Sneek). Een jaar later werd de route uitgeroepen tot de beste van dat jaar, een prachtig succes.

Afsluitend

Bij het doornemen van 30 jaar *Lopend Vuur* zijn er verschillende momenten geweest dat TeVoet opteerde om met vergelijkbare organisaties te fuseren of op te gaan in Wandelnet. Dat ging telkens niet door: TeVoet ging op eigen kracht door. Of TeVoet een vierde decennium volmaakt, is in de schoot van de toekomst verborgen. Wie echter een vergelijking maakt tussen 1994, het jaar van oprichting, en nu, kan niet anders concluderen dat het per saldo met het wandelen de goede kant is opgegaan. Meer plussen dan minnen. Er zijn meer paden opengesteld dan verdwenen, de routing en de informatie daarover is enorm verbeterd, veel acties tot behoud van spoorwegovergangen, voetveren en het wegnemen van barrières zijn geslaagd, al kostte het soms veel uithoudingsvermogen. En er wordt door meer mensen gewandeld dan ooit.

Arie de Jong

Een offline wandelavontuur,
midden in de natuur!

Wandel in twee dagen van het ene naar een ander OV-punt met de Nivon trektochten, waarbij je overnacht in een natuurvriendenhuis.

- ✓ **Koos Vorrinkhuis** nieuw
over de Utrechtse Heuvelrug
- ✓ **Hunehuis**
met bossen en hunebedden
- ✓ **Bosbeek**
over de Veluwe
- ✓ **Zeehuis**
langs de kust
- ✓ **Morgenrood**
door het Brabants Vennengebied

€5,- korting op trektochten-set via nivon.nl/webshop met de code **5STREKTOCHTEN**.
Geldig tot 1 februari 2025

Nivon Natuurvrienden onderhoudt verschillende LAW's en Streekpaden in Nederland en geeft naast deze trektochten ook verschillende wandelgidsen uit. Kijk op nivon.nl/wandelen

Vooruitlopen op de toekomst

Onderweg naar morgen

Naar aanleiding van het 30-jarig bestaan van TeVoet kwam de vraag op: waar staan we over nog eens dertig jaar? En ook: waar staat de wandelwereld dan? Deze laatste vraag werd voorgelegd aan vijf organisaties die actief zijn in de wandelwereld: Wandelnet, Nivon, Routebureau Utrecht, Trage Tochten en Koninklijke Wandelbond Nederland. Het bleek dat dertig jaar vooruitkijken lastig is, maar het lukte wel enige contouren van een toekomstbeeld te schetsen vanuit bestaande ontwikkelingen.

Wandelen nu

Nederland wordt steeds voller en sinds corona wordt er steeds meer gewandeld. Het ommetje vanuit huis is heel geliefd, ook bij mensen die sindsdien veel vaker thuis werken. Daarnaast is wandelen in economisch opzicht - als vorm van toerisme en recreatie - steeds belangrijker, met veelal een oudere doelgroep die wat te besteden heeft. De vijf gesprekspartners verwachten dat wandelen in de toekomst onverminderd populair zal blijven, zowel door toename van de bevolking als door de vergrijzing. Dat zorgt voor meer behoefte aan recreatie; aan wandelen in de natuur en in aantrekkelijk landschap. De ontwikkeling van wandelpaden zou moeten meegroeien met die behoefte. Bij nieuwe bouwlocaties en het zo populaire verdichten van woonbuurten zouden verbindingen met het buitengebied standaard in de plannen meegenomen moeten worden. Wandelmogelijkheden direct vanuit het stedelijk gebied zijn echter beperkt.

Agrarisch cultuurlandschap kan een uitkomst bieden. Helaas is in de vorige eeuw ruim 30.000 kilometer aan onverharde paden over boerenland verdwenen, vooral door ruilverkaveling. De inzet zou daarom gericht moeten zijn op het behouden en creëren van aantrekkelijke wandelmogelijkheden in het agrarisch cultuurlandschap.

Wandelen straks

Naar aanleiding van vragen over de toekomst van het wandelen en de mogelijkheden en onmogelijkheden daarbij, zijn er vijf onderwerpen naar boven gekomen die zeer waarschijnlijk in de komende jaren een rol gaan spelen in de wandelwereld. Te weten:

- De populariteit van wandelen versus een toenemende druk op natuurgebieden
- Lopen om ergens te komen en voor de gezondheid
- Lange-afstand-wandelroutes
- Wandelevenementen
- De wandelaar en digitale hulpmiddelen

De populariteit van wandelen versus een toenemende druk op natuurgebieden

Kansen

- * Subsidieregelingen om boerenlandpaden/klompenpaden te realiseren en in stand te houden. Er zijn voor deze paden goede kansen als de financiering beter wordt en aantrekkelijk voor boeren als aanvulling op hun inkomen. Boeren willen best meewerken (WN). En het gaat om relatief kleine investeringen die veel (wandel)plezier kunnen opleveren (TT).
- * Ook nieuwe landgoederen bieden kansen. Openstelling is gunstig voor de eigenaar, vanwege diverse fiscale voordelen. Nieuwe landgoederen liggen vaak in agrarisch gebied en bieden interessante verknopingsmogelijkheden (TT).
- * Recreatief medegebruik van schouwpaden zal nieuwe wandelmogelijkheden opleveren. Overleg daarover met waterschappen is in de praktijk ingewikkeld.
- * Nationaal Programma Landelijk Gebied. De (inmiddels demissionaire) regering heeft dit afgeschaft, maar op lokaal niveau wordt het nog wel uitgevoerd. Veel provincies gaan ermee door, maar met minder geld.

- * De Tweede Kamer wil veel geld voor agrarisch natuurbeheer en dat biedt kansen voor het wandelen, mits het in de begroting wordt geregeld.
- * De organisatie BoerenNatuur staat voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en zoekt naar verbinding tussen platteland en stad. En wandelen verbindt. Beoogd wordt meer paden op het platteland te realiseren (en te onderhouden), mits boeren daarvoor subsidie krijgen (WN).
- * Een beter gebruik van de knooppuntennetwerken. Hierin is veel geïnvesteerd door de overheid, maar de indruk van diverse organisaties is dat ze relatief weinig worden gebruikt. Uitgeverijen van netwerkwandelingen (Elmar, Wandelzoekpagina) gebruiken vaak wel knooppunten, maar omdat dit commerciële organisaties zijn, vinden bijvoorbeeld routebureaus het lastig die routes op hun website te vermelden (TT). Sommige wandelknooppuntennetwerken worden wel goed gebruikt, maar minder dan de fietsknooppuntennetwerken; vooral themaroutes, die gebruik maken van het netwerk en boerenlandpaden/klompenpaden zijn populair (RBU).

Wandelnet (WN)

Frank Hart coördineert de belangenbehartiging bij WN. WN is een stichting met als missie om Nederland mooier te maken voor wandelaars. Ze doet dit vanuit twee kerntaken: ontwikkeling en beheer van routes (waaronder LAW's, Streekpaden, NS-wandelingen) en het behartigen van belangen van wandelaars. Belangrijk is daarbij de inrichting van het stad/wandelgebied, goede wandelinfrastructuur en LAW's van hoge kwaliteit. WN wil dat je kunt wandelen in aantrekkelijke gebieden die goed toegankelijk zijn; zo mogelijk op aparte paden en onverhard. De stichting lobbyt ook voor ruimte voor lopen in stad en landelijk gebied (Nationaal Masterplan Lopen): een passend, levendig en aaneengesloten netwerk (PLAN) voor voetgangers. WN heeft een bureau met betaalde medewerkers (inkomsten uit overheidssubsidies, de wandelgidsen en donaties). Speerpunt voor 2025: bewandelbaar landschap.

www.wandelnet.nl

Risico's

De kwetsbaarheid van natuurgebieden leidt ertoe dat natuurorganisaties, ondanks een toenemende behoefte, recreatie meer willen sturen. Nu is er meestal een fijnmazig wandelnetwerk in natuurgebieden, maar terreinbeheerders zetten daarbij vraagtekens. Het kan nodig zijn de recreatiedruk te verlagen, maar dat zou niet ten koste moeten gaan van landelijke- en regionale wandelnetwerken en dat dreigt bij afsluiting. Beheerders van natuurgebieden willen bovendien minder toestaan; zo willen Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten in sommige gevallen geen markeringen op hun terreinen (Nivon). Een ander risico is gebrek aan geld voor onderhoud. Staatsbosbeheer sluit daarom paden af, of probeert gebruik te ontmoedigen. Voor de kosten van onderhoud van routes is het wellicht mogelijk samen te werken met agrarische natuurverenigingen en waterschappen.

WN ziet nog meer risico's, zoals verdere barrièrevorming in het landschap (verhokking). Snelwegen en spoorlijnen zijn te vaak onneembare barrières voor wandelaars, zeker met het opheffen van onbewaakte spoorwegovergangen. Veiligheid en doorstroming van het verkeer kunnen botsen met de behoefte om in de buurt een ommetje te maken of een LAW aantrekkelijke bestemmingen te laten aandoen. (Een voorbeeld: een nieuwe snelweg heeft geen oversteek, daarom gaat het Pieterpad niet meer dóór, maar langs Roermond). En helaas verdwijnen ook pontjes in wandelverbindingen (Nivon).

Er moet dus een goede balans tussen natuur en recreatie gevonden worden. Bij het ontwerpen van wandelroutenetwerken zou - zo mogelijk - rekening gehouden moeten worden met spreiding van de drukte. Wandeldata die beschikbaar komen uit het gebruik van digitale hulpmiddelen (apps) worden daarvoor steeds belangrijker. Met deze data kan worden gestuurd om wandelpieken te voorkomen. Bij die sturing is het de vraag welk middel je daarvoor gaat inzetten: grenzen stellen aan het aantal wandelaars of gehele afsluiting van een gebied?

In de toekomst zou het nieuwe normaal weleens kunnen zijn dat je moet betalen om te mogen wandelen in een kwetsbaar natuurgebied, maar ook dat gebieden tijdelijk worden afgesloten als het te druk wordt. Tenslotte wijzen alle organisaties op de kansen die meer onderlinge samenwerking biedt.

Lopen om ergens te komen (functioneel lopen) en voor de gezondheid

Kansen

In 2019 is het platform 'Ruimte voor Lopen' opgericht. Hierin werken veel organisaties en professionals samen, waarbij het niet alleen gaat om lopen voor het plezier,

maar ook om lopen voor de gezondheid of om ergens te komen. Het platform heeft het 'Nationaal Masterplan Lopen' voortgebracht, waar allerlei actiepunten uit voortkomen, zoals het verbeteren van de voetgangersvriendelijkheid en het stimuleren van mensen om meer te lopen. Meerdere departementen en veel gemeenten, provincies en belangenbehartigers hebben zich hieraan gecommitteerd (WN).

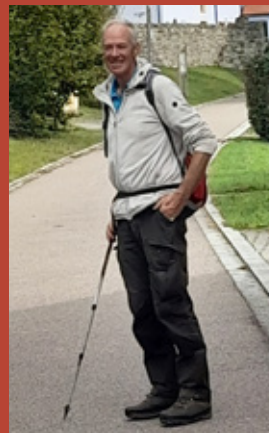
Op de lange termijn groeit de Nederlandse bevolking naar 20 miljoen inwoners. Dat betekent een grote opgave op het terrein van de woningbouw. Met daarnaast ook nog extra bedrijfsterreinen en voorzieningen en nieuwe infrastructuur breidt het stedelijk gebied zich steeds meer uit en wordt de aantrekkelijkheid van het buitengebied ondermijnd. Het is daarom van groot belang ervoor te zorgen dat bewoners niet - als het ware - worden opgesloten in hun wijk. Nodig is de beschikbaarheid van openbaar vervoer en de bereikbaarheid van voorzieningen, zoals winkels, op loopafstand.

Naast lopen om boodschappen te doen, kan lopen andere functies hebben. Bijvoorbeeld voor maatschappelijke uitdagingen, ter bevordering van gezondheid (geestelijke en lichamelijke) en een middel tegen eenzaamheid. Een organisatie als 'Gezond Natuur Wandelen' voorziet daarin. Voor ommetjes in de omgeving en door groen zijn wandelverbindingen tussen wonen en groenvoorzieningen noodzakelijk en moeten barrières worden voorkomen. Daarbij is het beter voor het klimaat als om te wandelen niet eerst ander vervoer nodig is. Nieuwe wandelinfrastructuur zou gecombineerd kunnen worden met maatregelen die nodig zijn vanwege de klimaatverandering, zoals waterberging, maar ook waterafvoer en voorkoming van warmtestress. Een andere ontwikkeling, waar KWbN en WN op wijzen, is dat meer wandelen tijdens het werk plaatsvindt: *de walking meeting (weeting)* wint terrein! Ook 'beweegvriendelijke' bedrijfsterreinen kunnen in die behoefte voorzien.

Risico's

De onder het vorige punt vermelde risico's zijn ook hier van toepassing.

Nivon

Hielke Sybesma is voorzitter van de vergadering van padcoördinatoren van de eigen LAW's en Streekpaden en vormt de verbinding met het bestuur voor deze onderwerpen.

Het Nivon (Nederlands Instituut voor VolksOntwikkeling en Natuurvriendenwerk) is een ideële non-profit vereniging met groene en sociale waarden.

Het eerste lange-afstand-pad was het Nivonpad door Drenthe, dat nu 50 jaar oud is. Nivon kent de volgende activiteiten: het beheer van zes LAW's (o.a. het Pieterpad), zeven Streekpaden en één Nivonpad (Stellingenpad). Daarnaast zijn er de natuurvriendenhuizen en de kampeerterreinen. Beide onderdelen kennen hun eigen inkomsten, te weten de verkoop van gidsen en de overnachtende gasten. Wandelen heeft de laatste jaren een prominentere plek gekregen.

www.nivon.nl

Lange-afstand-wandelroutes (LAW's)

Kansen

Mede door een goed bekeken tv-serie als Dwars door de Lage Landen zijn de LAW's populair. De toekomst ervan ziet er rooskleurig uit, onder meer vanwege:

- De goede infrastructuur.
De paden van LAW's worden goed onderhouden, zijn doorgaans duidelijk gemarkeerd, met goede wandelgidsen en veel informatie op wandelsites.
- Nederland biedt op veel plaatsen een gevarieerd, kleinschalig landschap waar de LAW's gebruik van maken door afwisselende wandelroutes aan te bieden.
- Met het openbaar vervoer zijn de LAW's goed te bereiken.
- Veel betaalbare overnachtingsmogelijkheden (zoals Vrienden op de fiets).
- Wandelen wordt steeds meer gezien als een duurzame vrijetijdsbesteding met een minimale ecologische voetafdruk en als goed voor de mentale en fysieke gezondheid.
- Digitale hulpmiddelen maken het eenvoudig en daardoor aantrekkelijk LAW's te lopen.
- De lange-afstand-routes kennen vaak een aansprekend thema, zodat wandelaars uitgedaagd worden deze routes te lopen (bijv. het Limespad of het Marskramerpad).

Landgrensoverschrijdende netwerken zouden wel eens steeds belangrijker kunnen worden bij de ontwikkeling van paden. Zo is het Maas-Niederrheinpad (Streekpad 10) gemaakt door het Nivon tezamen met een Duitse wandelorganisatie. Verder is er een ontwikkeling om wandelrondjes vaker aan LAW's vast te knopen (Nivon).

Risico's

Naast spoorwegovergangen die zijn opgeheven en veerpontjes die zijn verdwenen, vormen vooral provinciale wegen een probleem. LAW's kruisen deze regelmatig, maar er zijn te weinig

veilige oversteekmogelijkheden. Deze problemen lijken - met een steeds voller land, met steeds meer wegen - van blijvende aard.

Wandelevenementen

Kansen

Evenementen zoals de 4Daagse van Nijmegen, maar ook wandeltochten georganiseerd voor een goed doel, zijn populair. Waarschijnlijk houdt dit verband met enerzijds de fysieke uitdaging van zo'n tocht en anderzijds het gemeenschapsgevoel om samen zo'n tocht te lopen. Ook stiltewandelingen en georganiseerde tochten over pelgrimsroutes doen het goed. Hierbij gaat het om de behoefte aan bezinning en reflectie. Deze tochten gaan vaak door mooie gebieden met natuur, historie en cultuur. Voor de toekomst wordt verwacht dat ze populair zullen blijven (KWbN).

Risico's

Wandelen geeft een lage verstoring van natuur en milieu, maar door de toename, zeker in georganiseerd verband, is de druk vergroot. De KWbN ervaart dat het steeds lastiger wordt om tochten laagdrempelig te organiseren. De overheid stelt, zeker bij grootschalige wandeltochten, steeds meer eisen. Zo moet bijvoorbeeld voor een avond4Daagse al een stikstofberekening worden gemaakt.

Wandelverenigingen hebben het niet gemakkelijk: zij hebben te maken met teruglopende ledenaantallen. Dat is jammer, want wandelverenigingen zijn belangrijk voor sociale cohesie, belangenbehartiging, vrijwilligerswerk, bijdragen aan de maatschappij en voor gezondheid en welzijn (zowel mentaal als fysiek). Minder mensen willen zich binden aan een vereniging.

Het is daarom de vraag of ook in de toekomst voldoende vrijwilligers beschikbaar en bereid zijn om taken op zich

Routebureau Utrecht (RBU)

Jeroen van Noort, Rens van Dinter en Paul te Molder (niet op foto) zijn het team van het Routebureau Utrecht. Het routebureau is een samenwerkingsvorm van de provincie en alle 26 gemeenten in de provincie Utrecht. Het RBU beheert de routenetwerken voor fietsen, wandelen en varen en adviseert bij de uitbreiding van routenetwerken en bij de ontwikkeling van themaroutes en zorgt voor informatie en communicatie. Hierbij werkt het samen met overheden, terreinbeheerders, grondeigenaren en organisaties op het gebied van recreatieve ontwikkeling.

Recent is een aanvang gemaakt met het ontwerpen van een routenetwerk voor het oostelijk deel van Utrecht, waarmee er ongeveer 1.000 km aan wandelroutes bij komt. Het streven is wandelroutes te maken over de beste, mooiste en veilige paden in de provincie Utrecht.

www.routebureau-utrecht.nl en www.routesinutrecht.nl

te nemen. Om te proberen voldoende leden te houden, streven wandelverenigingen naar verjonging van het wandelpubliek. Zo zijn er NivonJong wandelingen waarbij wandelroutes 'trails' worden genoemd en overweegt de KWbN wandelen 'hiken' te gaan noemen.

De wandelaar en digitale hulpmiddelen

Kansen

Er zijn steeds meer en betere wandelapps die veel mogelijkheden bieden om mooie wandelingen te vinden. De vraag leeft of bij het ontwikkelen van nieuwe paden nog markering moet worden aangebracht of dat de route alleen digitaal beschikbaar moet komen (Nivon). Wandelgidsen krijgen dan een andere opzet: niet een uitputtende beschrijving van de route, maar vooral achtergrondinformatie die interessant is voor de wandelaar.

De opkomst van wandelapps en kunstmatige intelligentie zoals ChatGPT zal waarschijnlijk betekenen dat deze hulpmiddelen vaker gebruikt gaan worden om wandelingen te plannen. Daarnaast zullen misschien steeds meer attributen gebruikt worden als slimme horloges die je loopstijl analyseren, schoenen met sensoren die blessures

helpen voorkomen en brillen met *augmented reality*. Met het laatste kunnen tijdens het wandelen historie en cultuur tot leven worden gebracht. Dit alles kan een verrijking betekenen van de wandelervaring, waardoor wandelaars nog meer uitgedaagd worden wandeltochten te maken.

Risico's

Markeringen - waaronder knooppuntnetwerken - in combinatie met een kaart kunnen heel handig zijn in het geval een wandelapp het laat afweten. Maar met een toenemend gebruik van apps zullen markeringen mogelijk steeds minder nodig zijn. Het risico is dat markeringen van netwerken niet meer onderhouden zullen worden en mogelijk zelfs verdwijnen.

Een ander risico is dat met de opkomst van de digitale/virtuele wereld het voor wandelverenigingen nog moeilijker wordt als organisatie relevant te blijven voor hun doelgroep (KWbN).

Wat kan TeVoet leren voor nu en later?

Het bovenstaande geeft een blik op de toekomstige wandelwereld. Als TeVoet daarin nog een plaats wil hebben, wat zijn dan de aandachtspunten, denkend vanuit de eigen organisatie, die aanbevolen worden?

Trage Tochten (TT)

Routemaker Rutger Burgers maakt (vaak samen met Rob Wolfs) wandelroutes genaamd Trage Tochten. Rutger is in 2002 begonnen als zelfstandige ontwerper van wandelroutes.

Naast het maken van de Trage Tochten, voert hij opdrachten uit zoals het ontwerpen en

gereed voor uitvoering maken van wandelroutes en -netwerken. Zo is hij betrokken bij het ontwerp van het oostelijk wandelknooppuntennetwerk in Utrecht. Trage Tochten (variërend van 5 tot 20 km) staat voor traag, oftewel rustig wandelen over zoveel mogelijk onverharde paden, in een afwisselend landschap, waarbij een mix van boerenland en natuur de voorkeur heeft.

Het harde uitgangspunt is: minimaal 70% onverhard. Er zijn zelfs routes met een aandeel van 95% onverhard: de premieroutes.

www.wandelzoekpagina.nl

Wandelnet heeft een bureau met betaalde krachten. Daardoor is er continuïteit en kan de stichting zich geheel richten op haar taken en voldoende tijd besteden aan onder meer het werven van vrijwilligers.

Beschikken over voldoende mensen is van groot belang. Het gebruik van sociale media zoals LinkedIn, X en Facebook geeft naamsbekendheid en invloed. En kan een wervende werking hebben. TeVoet is op geen van die media actief. Voor TeVoet zou verder belangrijk kunnen zijn nog beter de verbinding met de lokale gemeenschappen te benutten, bijvoorbeeld door te vragen of mensen uit de buurt taken als vrijwilligers op zich willen nemen.

Nivon werft leden via de website met korting op reizen, activiteiten, wandelgidsen en overnachtingen. Verder worden veel activiteiten aangeboden en zijn er natuurlijk de Nivon-huizen

en kampeerterrainen. Wat TeVoet hiervan zou kunnen leren is dat naamsbekendheid en een aantrekkelijke website, die gericht is op ledenwerving, heel behulpzaam kunnen zijn. Kanttekening daarbij is dat TeVoet niet dezelfde voordelen als Nivon kan bieden aan nieuwe leden. De website van Nivon kent een donatiemogelijkheid; dit zou voor TeVoet wellicht ook mogelijk zijn.

Routebureau Utrecht is actief op sociale media. Het adviseert TeVoet meer verbinding met de samenleving te zoeken door ook gebruik te maken van sociale media zoals Instagram en LinkedIn. Dan bereik je ook jongeren. Wandelaars moeten je kunnen vinden en je moet laten zien wat je te

bieden hebt. Nodig andere organisaties uit voor periodiek overleg en ledenvergadering en zoek de samenwerking. Probeer je netwerk zo te vergroten en goed te beheren en zorg voor borging daarvan. Ook samenwerking zoeken met grondeigenaren kan nuttig zijn. Tenslotte: probeer prominente leden van TeVoet te laten interviewen door andere wandelbladen om zo zichtbaar te zijn.

Trage Tochten Rutger Burgers adviseert zuinig om te gaan met je vrijwilligers: geef ze aandacht en bedenk dat vrijwilligers niet alleen maar met 'lastige boodschappen' bezig willen zijn. Verder is het belangrijk om als

vereniging meer naar buiten te treden en je te laten zien, in het bijzonder online. Als je erin slaagt mensen te bereiken die zich willen inzetten om een positieve boodschap uit te dragen namens TeVoet, kun je wellicht nog veel meer bereiken. Belangenbehartiging zou je kunnen verbreden: deze niet alleen op de overheid richten, maar ook op andere organisaties.

Koninklijke Wandelbond Nederland vindt het belangrijk dat je als organisatie het wandelen

centraal stelt: het gaat om de behoeften van de wandelaar. Als vereniging weet de KWbN uit ervaring dat je moet vermijden telkens je missie en doelen ter discussie te stellen. Als daar veel energie in gaat zitten, gaat dat ten koste van de organisatie. Statuten en reglementen zijn belangrijk, maar soms kunnen die zo geformuleerd zijn dat ze leiden tot starheid en stilstand bij de organisatie. Een aantrekkelijke, goed werkende website die gemakkelijk te vinden is, is van groot belang. Als de website een platform biedt voor wandelaars en levendig en informatief is, komt dat de vereniging ten goede.

Wat kunnen andere organisatie leren van TeVoet?

Kan het 30 jaar oude TeVoet een voorbeeld zijn voor andere organisaties binnen de wandelwereld? Vol verwachting klopt ons hart.

Een valkuil voor **Wandelnet** is het (te) grote aantal dossiers; te veel om alle gewenste resultaten te kunnen behalen. Er zijn beperkingen in wat je kunt oppakken (tijd, geld, inzet). De kracht van TeVoet is dat de vereniging zich volledig kan concentreren op een beperkt aantal lokale dossiers. In een casus als de wandelduiker bij Bodegraven bleef de vereniging doorbijten, gaf niet op en bleef focus houden. En bleef daarbij ook steeds in gesprek met zowel de gemeente, provincie, ProRail en de Gasunie. Verbinding maken met de lokale gemeenschappen en deze mobiliseren is heel belangrijk richting overheden. Dat is de sterke kant van

TeVoet als actiegericht vrijwilligersorganisatie. Overigens vindt WN de samenwerking met TeVoet heel goed!

Wat **Nivon** kan leren van TeVoet is om het niet (te) snel als een gegeven te accepteren wanneer er een probleem ontstaat. Bijvoorbeeld in het geval de toegang tot een natuurgebied wordt afgesloten.

Routebureau Utrecht kan leren van TeVoet dat de inzet van vrijwilligers voor de belangenbehartiging meer armslag kan bieden in situaties waarin je als overheidsorganisatie (RBU) niet kan ageren. Lokale inbedding van TeVoet is een sterk punt en het is heel belangrijk om lokaal actief te blijven.

Koninklijke Wandelbond Nederland vindt dat de belangenbehartiging - zoals bij Bodegraven met de afgesloten Nabo Dubbele Wiericke is gebeurd - laat zien dat TeVoet stevig kan opereren op lokaal niveau. Sterk is de inzet van een projectteam met deskundigheid en lange adem.

En wat te denken van *Lopend Vuur*?

Het tijdschrift krijgt waardering, onder meer omdat het op papier verschijnt en niet digitaal. Het wordt gezien als het visitekaartje van TeVoet. De frequentie (3 x per jaar) is prima. *Lopend Vuur* gaat wel de diepte in vergelijking met populaire wandeltijdschriften. Echt een blad voor de leden, waarvoor het ook bedoeld is.

Bert de Boer

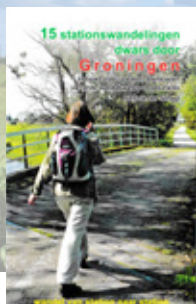

Koninklijke Wandelbond Nederland (KWbN)

Gijs Janssen is directeur-bestuurder van de Koninklijke Wandelbond Nederland. De KWbN is een Nederlandse sportbond voor beoefenaars van de wandelsport. Het is de grootste wandelorganisatie

van Nederland met zo'n 37.000 leden. Lid ervan zijn zowel organisaties (verenigingen en stichtingen) als - steeds meer - individuele wandelaars. De bond gelooft dat wandelen tot een gezonder en gelukkiger leven leidt en wil daarom zoveel mogelijk mensen via wandelen in beweging krijgen. Het motto van de bond is: wandelen brengt je verder. De KWbN is betrokken bij een scala aan georganiseerde wandeltochten en -evenementen, zoals de Avond4Daagsen en de 4Daagse van Nijmegen. Bij het organiseren ervan maakt de bond veel gebruik van vrijwilligers.

www.kwb.nl en www.wandel.nl

De paden op...

15 stationswandelingen dwars door Groningen - Bart van der Schagt

WandelBart weet niet van ophouden: dit is zijn 23e gids en hij is nog lang niet uitgelopen. In deze lichtgewicht gids brengt hij je van station naar station in de provincie Groningen. De spoortrajecten worden omgezet in wandelroutes. De rit van Groningen naar Eemshaven bijvoorbeeld (56 minuten met de Arriva stoptrein) kun je ook lopend doen, en wel in 6 etappes van gemiddeld 14 km. In totaal biedt deze gids je 15 dagwandelingen van en naar een treinstation. Elke route kent een korte samenvatting van wat je te wachten staat en de benodigde praktische info. Daarna volgt een zeer uitgebreide beschrijving van de route (niet bewegwijzerd), gelardeerd met foto's en kaderteksten over de bijzonderheden onderweg. Ook een kaart ontbreekt niet, geen indicatie van onverhard/verhard, wel kopjes koffie en een kilometeraanduiding. De knooppuntpaaltjes, die wel in de tekst vermeld staan, zijn helaas niet opgenomen. Met een link kom je bij de digitale kaart om via een QR-code de gps-tracks op je telefoon te zetten. Mochten zich wijzigingen voordoen, dan vind je een nieuwe versie van het traject op wandelbart.eu.

isbn 9 789491 899638 anoda.nl € 17,95

De mooiste netwerk wandelingen: Friesland - Alexander Artz * Folly Hemrica

In deze serie wandelgidsen geen links-rechts routebeschrijving. Je loopt aan de hand van de nummers van de knooppunten van het plaatselijke of provinciale wandelnetwerk. De routemaker plant daarmee zijn routes en zoekt zoveel mogelijk het onverharde pad. Dat laatste bleek in Fryslân behoorlijk lastig. Van de 15 routes die dit genaaid (!) handzame gidsje telt, komt het uit op een gemiddelde van 58% met een uitschieter naar 72%. De (rond)wandelingen - van 6 tot 14,5 km - zijn uitgezet in verschillende landschappen, van kleigebieden tot veen, van kust tot wouden en ook een oud moerasgebied wordt belopen. Tussendoor terpdorpen, bijzondere boerderijen, kerkepaden en overal de eigen taal, wat een licht buitenlands gevoel geeft. Op de routekaarten (met schaal-aanduiding) zijn alle knooppunten aangegeven, zie je ook wat verhard/onverhard is en waar je het ov kunt vinden. De begeleidende achtergrondtekst is in een lichtgrijze letter gedrukt en dat leest niet echt plezierig. Het downloaden van gps-tracks was (nog) niet mogelijk.

isbn 978-90-389-2922-4 uitgeverijelmar.nl € 16,99

Een wandeling rondom de Veluwe - Menno Faber * Ad Snelderwaard

Ruim 13 jaar geleden verscheen de 1e druk van deze gids. Het werd dus tijd om deze 'langste boswandeling van Nederland' op de schop te nemen. Dit zeer afwisselende rondje Veluwe is bijna 300 km lang met een onderverdeling van 20 etappes van zo'n 15 km elk. De opzet van de gids is vrij traditioneel: eerst praktische info, dan een korte impressie van het traject met een mooie foto, gevolgd door de kaart, de routebeschrijving en in aparte tekstkaders de bijzonderheden onderweg. Helaas zijn die teksten door gebruik van lichtgekleurde letters op een gekleurde ondergrond vaak slecht leesbaar. De route is niet bewegwijzerd en daarom is de uitgebreide beschrijving geen luxe, maar om bij elke routeaanwijzing ook te vermelden hoeveel meter je dan loopt tot de volgende aanwijzing, komt overdreven over. Zeker ook omdat elk traject onderverdeeld is in tekstblokken met een aanduiding op de -zeer heldere- deelkaarten. De verhouding verhard/onverhard komt niet aan de orde, maar het aantal bospaden en zandweggetjes is niet te tellen. Via een QR-code is alles digitaal op te halen, ook de gps-tracks.

isbn 978-90-76092-44-7
gegarandeerd onregelmatic.nl € 17,95

De mooiste woestijn- & bergwandelingen van Nederland - Roots Magazine

Wandelen wordt een avontuur over deze 17 routes die indrukwekkende natuurfenomenen aandoen: zandverstuivingen, duinvalleien en heuvels (bergen genaamd) merendeels te vinden in het midden en oosten van het land en een trio in Zuid-Limburg. Veel plekken zullen niet onbekend zijn, bijv. het Kootwijkerzand of de Lemelerberg. Maar de 3 kustlocaties, Vlieland, Den Helder en Zoutelande, worden bepaald niet overlopen. Per wandeling (van 8 tot 16 km) is een dubbelpagina gereserveerd voor de kaart! Geen vierkantnet, maar wel een schaal-aanduiding. Verder is verhard/onverhard te zien, zijn de evt. te volgen knooppunten opgenomen evenals horeca en is de tekstindeling aangegeven en ook de afstand. Een geoefende kaartlezer heeft hier meer dan voldoende aan. Daarnaast zijn de kaart en de gps-tracks ook nog te vinden op rootsmagazine.nl. Regelmatic wordt gebruik gemaakt van Klompenpaden of Netwerken en dat staat dan ook in de uitgebreide routebeschrijving. Als extraatje is er veel info over dieren en planten met mooie foto's.

isbn 9789464043587 fontaineuitgevers.nl € 18,99

Constance Kemperman

Terugblik op het voorjaar

Wandeling Nieuwerbrug

Geïnspireerd door de opening van de *Dubbele Wiericke Wandelduiker* bedachten Lia Trimp en ik dat het mooi zou zijn de knooppuntenwandeling te lopen die Eeffien Huizing had bedacht die door de tunnel loopt. Eeffien is met Peter Oosterling en Bert de Boer één van de belangrijke krachten achter de wandelduiker. Lia Trimp en ik liepen de wandeling voor en het enige dat ons zorgen baarde waren broedende zwanen in de verte. Lia verkende de route een dag tevoren nog eens en inderdaad bleek er sprake van zwanen op het pad, die hun nageslacht verdedigden.

Er hadden zich 9 mensen aangemeld voor de wandeling op 5 april vanuit Nieuwerbrug. Tijdens de lunch in Driebruggen werd er gestemd over de vraag of wij de zwanen zouden trotseren. De meerderheid durfde het wel aan. Maar toen wij amper op weg waren meldde een wandelaar die ons tegemoet liep: "Niet doen. Te gevaarlijk". Gelukkig had Lia een alternatieve route langs de Enkele Wiericke achter de hand. We liepen richting Oude Rijn en rechtsaf langszij weer terug naar Nieuwerbrug. Het was een aantrekkelijke route en mooi weer.

Wandeling na de ALV

Het is een goede gewoonte na de algemene ledenvergadering gezamenlijk nog een wandeling te maken. Frans Meijdam en ik wilden wel iets bedenken vanuit Geldermalsen, de plek van de vergadering op 12 april. Een tocht langs de Linge ligt dan voor de hand, met de mooie bloesembomen in het voorjaar waar de streek beroemd om is. Maar de jaarvergadering is altijd op zaterdag en in het weekeinde is de Linge ook berucht om de drukte. Verder is het natuurlijk mooi als je na de ALV van TeVoet een wandeling met een flink aandeel onverharde paden kunt aanbieden. Dat bleek echter allemaal niet zo makkelijk. We kozen ervoor om een aanlooproute langs de Linge te combineren met een deel van een klompenpad (Leidschehoevenpad), met de mogelijkheid om in te korten. Er bleken 18 mensen bereid deze uitdaging aan te gaan. De groep die niet koos voor inkorten liep ongeveer 14 km naar het NS-station Beesd. Een aantal nuttigde eerst nog een pannenkoek bij de befaamde Stapelbakker.

Workshop Topo-GPS

Op de ALV in het voorjaar 2024 lanceerde het bestuur het plan om met en voor elkaar themabijeenkomsten en workshops te organiseren over interessante wandelonderwerpen. Dat zou de onderlinge contacten kunnen bevorderen en bovendien leerzaam zijn. Alice Drenthe, Ineke Thierauf en ik (Wim van Tuyl) zijn toen gaan brainstormen en kwamen met het idee voor een workshop over wandelapps, en later meer concreet: over het gebruik van Topo-GPS. Het plan werd uitgewerkt en voor het fijn slijpen werd bij Flip Bool en Veronica Hekking thuis in Den Haag, een oefensessie belegd met een aantal geïnteresseerden. Dat leverde nuttige feedback op waar Alice weer verder mee aan de slag kon. Er werd een zaaltje geregeld en een uitnodiging naar alle leden gestuurd. Op 10 mei 2025 verzamelden zich 13 mensen in een ruimte van Seven in Utrecht. Iedereen had op voorhand de app Topo-GPS al op de eigen telefoon geïnstalleerd. Grappig: een aantal mensen kon de plek niet makkelijk vinden, wat het nut van wandelapps mag onderstrepen.

Alice hield een heldere en informatieve PowerPointpresentatie over kaarten installeren in Topo GPS; leren omgaan met het menu; routes genereren en opslaan; etc. Maar het was vooral *hands-on* alles op de eigen telefoon meteen zelf uitproberen. Mede door de interacties en oefeningen was het een geanimeerde en leerzame bijeenkomst. Bij voldoende interesse wil Alice best een herhaling of een vervolg organiseren.

Wim van Tuyl, tekst

Foto's: John Mooij en Wim van Tuyl

In het kort

De waarde van zandwegen

“Het is tijd voor een ode aan de zandweggetjes want ze verdwijnen zienderogen.” Aldus ecooloog Rick Karsenbarg, in gesprek met de krant. Hij komt vaak naar Drenthe om vlinders te tellen en geniet volop van zandwegen. Hoewel er nog best wel zijn in Drenthe zijn er ook veel in de afgelopen decennia verdwenen. Vooral bij de ruilverkaveling tussen 1950 en 1980 ging het hard.

Gelukkig keert het tij een beetje. De gemeente Groningen maakte in 2023 beleid op zandwegen en wil ze waar mogelijk terugbrengen. Ook Staatsbosbeheer heeft plannen om oude paden te herstellen. Na het broedseizoen start het opbreken van een asfaltweg rond de Elperplas in het Hart van Drenthe. Deze wordt vervangen door een zandweg. De natuur juicht op een zandweg. Karsenbarg ziet hoe mussen en patrijzen op zulke wegen zandbaden nemen, hoe hazelwormen opwarmen, zandbijen nestgangen graven, hagedissen eieren leggen en de grauwe klauwier op zo'n pad loopkevers vangt. Een zandpad doet het dus goed bij de beestjes.

Maar de wegen vertellen ook een verhaal van andere tijden. Juist in Drenthe liepen mensen eeuwenlang op zandwegen. “Drenthe is een van de provincies waar de meeste zandwegen overgebleven zijn,” vertelt landschapshistoricus Theo Spek. Een deel van die zandwegen is prehistorisch, tot wel 4000 jaar oud. Recent wandelde Theo met Statenleden van het Drents Parlement in het Reestdal. Staande in het zand sloot hij even zijn ogen. Voor zijn geestesoog verschenen monniken in sobere klederdracht, komend van klooster Dickninge, om groenten te oogsten voor de soep. (Fragmenten uit Een ode aan zandweggetjes door Wouter Hoving in het Nieuwsblad van het Noorden van 14 juni 2025).

Voor jong en oud

Eind juni werd in het buitengebied van Maurik (gemeente Buren, Gelderland) het 169e Klompenpad feestelijk geopend: het Mauderick en Wielepad. Het is een route van 14 km over oude wegen en door het historisch rivierenlandschap.

Het eerste Klompenpad dateert van 2002, in 2023 werd het 150e geopend en nu gaan de Stichting Landschapsbeheer Gelderland en Landschap Erfgoed Utrecht richting de 200. Inmiddels zijn er ook 7 Klompenpaden KIDS bedoeld voor kinderen van 4 tot 12 jaar. Niet alleen om lekker te lopen, maar ook om onderweg iets te doen en te leren over het landschap en de dieren. Dit alles is te vinden in het bijbehorende KIDS-doeboekje. Ook de stevig doorlopende wandelaar wordt voorzien: er zijn inmiddels twee XL Klompenpaden van resp. 27 en 28 km. klompenpaden.nl

Gezellig, groen en gezond

De Stichting Gezond Natuurwandelen biedt gratis, wekelijks op ruim 120 locaties (verspreid over alle provincies, behalve Zeeland en Flevoland) een natuurwandeling aan.

Vanaf een vaste plek en tijd wordt er 1 à 2 uur gelopen onder begeleiding van een vrijwilliger. Vaak wordt de wandeling afgesloten met een kopje koffie. Buurtgenoten ontmoeten en lekker bewegen, dat is het doel. Steden zoals Den Haag en Haarlem kennen meerdere mogelijkheden. Vooral de provincies Zuid- en Noord-Holland zijn ruim vertegenwoordigd. Alle locaties zijn te vinden op gezondnatuurwandelen.nl

Wandelevenement

Naast de vele 4daagsen die Nederland kent (zeker 15 stuks overdag en meer dan 600 in de avonden) is er ook een 24-uurs wandelprestatietocht: de ZtotZ tocht. Een rondje Zeewolde van 110 km! Je start op 19 september om 19.00 uur en om 19.00 uur de

volgende dag moet je binnen zijn. De tocht staat bekend onder de naam 'Best verzorgde tocht van Nederland'. Onderweg word je namelijk in de watten gelegd in de acht verzorgingsposten. Je betaalt er wel 55 euro voor. Het bijzondere aan deze tocht is dat je hem ook als kwartet kunt lopen, elke wandelaar loopt dan 27,5 km en samen maak je zo de ronde vol. Omdat je deels in het donker loopt, wordt geadviseerd om een hoofdlamp te dragen. ztotz.nl

